

tegie, jak tento proces zvládat. Také integrace imigrantů je v počátcích, přesto lze již rozeznat vznikající strukturu multikulturní společnosti. Přístup k migrantům výrazně zanedbává sociální stránku migrace, zejména v otázce diskriminace žen. Přesná čísla nelegálních migrantů v Polsku nejsou známa, ale zapojení těchto migrantů do šedé zóny ekonomiky se stává stále narůstajícím problémem. Polsko se s tímto nárůstem bude muset začít vyrovnávat, neboť stávající zkušenost s vysokou emigrací zapříčiňuje nedostatek pracovní síly v domácí ekonomice. Tento nedostatek zaplňují a v budoucnu nadále budou zaplňovat imigranti.

Sborník *Migrace a mobilita v rozšířené Evropě* reaguje na rostoucí feminizaci migrace a představuje postavení a strategie žen jako migrantek v rámci evropského migračního prostoru. Tyto ženy nejčastěji pracují v nejistých a málo placených zaměstnáních v sektoru služeb. Směřování do této

sféry pracovního trhu určují právě genderové charakteristiky. Ženy jsou vnímány jako přirozeně vhodné pro sféru služeb a péče. Díky nově otevřeným hranicím Evropy dochází k vytváření nových migračních vzorců, které M. Morokvasich nazývá sebe-řídícím rotačním systémem. Migrace se totiž stává životním stylem a jeho nositelé vědí, „jak být mobilní“. Rotační systém vznikl a ustálil se během 90. let, kdy stále ještě existovaly bariéry pracovní migrace ve formě pracovních povolení. Mnoho migrantů tak využívalo rotace v kontextu tříměsíčních turistických víz. Příslušnost k genderu určuje nejen zaměstnání migrujících žen, ale také se podle předkládaných studií ukazuje, že genderový řád je poměrně odolný vůči změně. Některé aspekty migrace mohou být pro ženy posilující, neboť stoupne jejich ekonomická síla. Na druhé straně takový systém posiluje jejich tradiční identitu jako matek a pečovatelek.

DIVERZITA SOCIÁLNÍCH STÁTŮ A GENDEROVÝCH VZTAHŮ V TZV. NOVÝCH ZEMÍCH EU: ZKUŠENOST STÁTNÍHO SOCIALISMU, KONTINUITA, TRANSFORMACE A SROVNÁNÍ / ZDENĚK SLOBODA

KLENNER, CH., LEIBER, S. (EDS.) 2009. *WOHLFAHRTSSTAATEN
UND GESCHLECHTERUNGLEICHHEIT IN MITTEL- UND OSTEUROPA: KONTINUITÄT
UND POSTSOZIALISTISCHE TRANSFORMATION IN DEN EU-MITGLIEDSTAATEN.*
WIESBADEN: VS VERLAG FÜR SOZIALWISSENSCHAFTEN, S. 392.

Christina Klenner a Simone Leiber z Institutu hospodářských a sociálních věd düsseldorfského Hans-Böckler-Stiftung se na základě konference konané v říjnu 2006 v Hattingenu v Německu rozhodly alespoň částečně snížit deficit v mezinárodním srovnání postkomunistických zemí, nových států EU v oblasti rovných příležitostí a genderových aspektech sociálního státu. V knize je čtrnáct příspěvků rozděleno do tří tematických oblastí: typologie a stav výzkumného poznání zemí střední a východní Evropy (dále

jen SaVE) v oblasti fungování sociálního státu (wellfare state) a genderové nerovnosti; další část je věnována srovnání různých zemí a podobám genderových nerovností; třetí se zabývá změnami ve fungování sociálních států SaVE a jejich genderovými dopady. Na těchto příspěvcích se podílelo devatenáct vědkyň a vědců z osmi zemí, vedle Německa také z Belgie a Anglie a především ze zemí SaVE, kterých se publikace především týká: Polska, Česka, Slovinska, Maďarska a Bulharska. V autorských týmech se objevují také dvě

ská práva nejvíce rozvíjela. Nejprve poukázala na důsledky druhé světové války, jež vedly k ustavení Organizace spojených národů a k následnému přijetí Všeobecné deklarace lidských práv v roce 1948. Během dalšího dvacetiletí byly předloženy právně závazné specifikace deklarace v podobě Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, tj. multilaterálních smluv přijatých v roce 1966 (jež vstoupily v platnost v roce 1976). Toto dvacetiletí vyústilo v 60. letech v boji za občanská a sociální práva Afroameričanů, za práva žen a za práva dalších marginalizovaných skupin. Symbolem těchto změn byl rok studentské revolty v šedesátém osmém. Jedním z hlavních právních dokumentů přijatých v této době je Úmluva o odstraňování všech forem diskriminace žen, jež vstoupila v platnost v roce 1981. Po dalším dvacetiletí došlo mezi lety 1989–1991 k demokratickým revolucím ve střední a východní Evropě a tím k posílení občanských a politických práv. Dnes, po dalším dvacetiletí, se ocitáme v globální ekonomické krizi s nejistými vyhlídkami na prosazování lidských práv. Jelikož se po osmdesáti letech jedná o další dno dlouhého cyklu strukturálních ekonomických krizí, existují oprávněné obavy o následující vývoj, který v případě minulého dna vyústil v ekonomický propad širokých vrstev obyvatelstva a v následné tragické události druhé světové války. Naději jsou multilaterální a kosmopolitní projekty, jež však zatím nejsou nikým příliš garantovány. Optimální cestou by byla reforma a následné posílení role Organizace spojených národů.

S tématem globální ekonomické krize souvisela řada příspěvků. Čilou diskusi vyvolal Jeb Sprague z University of California v Santa Barbaře se svým příspěvkem věnovaným kritické reflexi konceptu transnacionálního státu Williama Robinsona ze stejné univerzity, jednoho z hlavních představitelů školy globálního kapitalismu. Pod označením transnacionální stát chápe W. Robinson vytvářející se institucionální aparát reagující na měnící se dynamiku v ekonomické oblasti, podporující transnacionalizaci výroby a kapitálu a utváření

badatelky ze Sociologického ústavu AV ČR, a to Hana Hašková a Alena Křížková, které přinášejí poznatky o České republice, konkrétně o fungování dvouprůmového modelu ve srovnání s východním Německem, resp. genderových dopadů politiky práce ve srovnání s Maďarskem a Slovinskem.

Cílem první části publikace je zjistit, jestli je pro země SaVE možné použít koncepty genderových vztahů, které vznikly na základě výzkumů sociálního státu v rámci západních feministických studií (s. 15), tedy zařadit je do „západních“ typologií sociálních států vzhledem k dostupným výzkumům a analýzám jejich fungování. První příspěvek od Diany Auth shrnuje současný stav poznání a poznatky k jednotlivým oblastem genderových vztahů v kontextu sociálního státu a načrtává situaci státního socialismu, ze které státy SaVE vstupovaly do procesu transformace. Upozorňuje na obvykle převládající dvouprůmový model, relativně vysoká procenta zaměstnanosti a počty míst v předškolních zařízeních nebo relativně nízké platové rozdíly mezi muži a ženami. Také uvádí, že vysoké krácení výdajů na sociální opatření v období transformace vedlo ke zhoršení pozice žen. D. Auth zde používá *tezi o ženách poražených v procesu transformace* (s. 54). Také upozorňuje na často opomíjený fakt, že výchozí situace ani sama transformace nebyla ve všech zemích SaVE stejná, jak se často uvádí, a tak je nutné – což je i editorkami v úvodu uvedeným cílem – provést srovnání nejen zemí SaVE s původními členy EU, ale i mezi sebou, aby vynikly právě ony odlišnosti, které často při pohledu zvenčí, ze „západu“ zanikají.

V následujícím příspěvku Belgičanka Maarten Keune načrtává historický vývoj, shrnuje a porovnává charakteristiky sociálních států zemí SaVE navzájem i se zeměmi EU15 a v přehledných grafech a tabulkách zobrazuje rozdílné kvality a ukazatele (HDP; sociální výdaje a způsoby financování jednotlivých stěžejních aspektů sociálních států: penze, nemocenské, rodičovské/mateřské, dávky v pozůstalosti, nezaměstnanosti či invaliditě; ukazatele chudoby; ne/zaměstnanosti; platových rozdílů) jednotlivých zemí v rámci často

jednotlivě nahlíženého prostoru zemí SaVE, tedy Česka, Slovenska, Maďarska, Polska, pobaltských zemí a Slovinska.

Doklady Maarten Keune o nesnadné „napasovatelnosti“ nových členských zemí EU na dosavadní typologie sociálních států Evropy a jejich vzájemné rozdílnosti v posledním příspěvku této části dokládají (odkazují především na typologii Esping-Andersen) Dorottya Szikra a Dorota Szleva na srovnání vývoje rodinné politiky v Maďarsku a Polsku. Svou analýzu situace pak shrnují ve třech bodech: 1. Ač mají oba státy podobné historické pozadí – zkušenost státního socialismu – kvůli zcela odlišným rodinným politikám po roce 1990 jsou země v mnoha aspektech rozdílné. V obou (stejně jako v dalších postsocialistických zemích, jak ukazují další příspěvky) dochází k návratu *familialismu*, ovšem v relativně bohatším Maďarsku a s lepší nabídkou péče o děti jej označují jako *volitelný (optional) familialismus*, zatímco pro Polsko jej označují jako *implicitní familialismus*, kdy dochází ve společnosti k návratu zodpovědnosti za péči ze státu výhradně do rodiny, a tudíž především na ženy. 2. Moment rozdílnosti rodinných politik podle autorek leží již v rozdílnosti systémů z období před druhou světovou válkou. 3. Poslední bod je pro obě země shodný, a to nemožnost fungování jednopřímového modelu v nových společenských podmínkách, a tím přetrvávání dvouprůmového, který vede ke snižování porodnosti, ovšem rapidnost pádu porodnosti nekopíruje rychlost změn na pracovním trhu, které navíc – zde je jediný větší rozdíl v této oblasti – byly v Polsku ve srovnání s Maďarskem výraznější (s. 114–116).

Druhá část publikace analyzuje změny v zastoupení žen a matek na pracovním trhu, v aspektech časového, platového a mocenského rozložení mezi muži a ženami, a to v pohledu na dis/kontinuitu transformace ze státního socialismu k tržní ekonomice (s. 15). V prvním příspěvku se Gillian Pascall a Anna Kwak pouštějí do srovnání genderových vztahů a ukazatelů genderové ne/rovnosti jak v rámci zemí SaVE, tak s EU 15, EU 25 a vybranými zeměmi: Francií, Německem, Švédskem, Irskem a Maltou coby představiteli různých

transnacionální ekonomicko-politické elity. J. Sprague svůj příspěvek uzavřel tezí, že tato transnacionalizace v sobě obsahuje nepřekonatelné interní rozpory. Podle J. Harrise současný vývoj poukazuje na dočasný ústup transnacionálního institucionálního uspořádání, který byl kolem přelomu tisíciletí určován zejména Světovou obchodní organizací a dalšími nadnárodními ekonomickými institucemi, jejichž síla je nyní oslabována probíhající hospodářskou krizí. Oslabení tohoto druhu transnacionalizace otevírá možnost realizace jiných, multilaterálních politických projektů, které by vytvořily protiváhu dominantním transnacionálním ekonomickým a politickým aktérům.

Další sekce konference byla věnována Světovému sociálnímu fóru, jehož letošní ročník se konal na přelomu ledna a února uprostřed tropického pralesa v brazilské části Amazonie v Belému. V současné době krize narůstá poptávka po alternativách a tomu odpovídá také podstatně zvýšený zájem o sociální fóra. Lokální, národní, kontinentální a světová sociální fóra se stávají příležitostí občanské společnosti a akademické sféry pro vyjádření kritiky v diskusích a pro utváření vědomí společných problémů současné krize a jejich řešení. Účastníci svoji pozornost soustřeďují na spravedlivé globální uspořádání, včetně uznání genderových, etnických, kulturních, generačních a dalších specifik, ať už prostřednictvím prosazování lidských práv nebo dalších způsobů řešení. Zároveň probírají předpoklady takového uspořádání, předně kritiku vlivu multinacionálních korporací v oblasti ekonomiky, politiky a životního prostředí. Po předchozích Světových sociálních fórech v Indii (Bombaj) a Africe (Nairobi) se letošní fórum vrátilo do Brazílie, kde se v Porto Alegre konalo v roce 2001 poprvé. O významu letošního fóra vypovídá i skutečnost, že se ho zúčastnilo více než 100 tisíc účastníků. Na konferenční sekci vystoupili účastníci letošního fóra, kteří prezentovali svoji zkušenost z fóra a reflektovali jeho další možný vývoj: dr. Silvia Giognoni z Florida Atlantic University, ve společném vystoupením prof. Walda Katz-Fishman z Howard University a Jerome Scott z Project South, dále dr. Marek Hrubec z pražského Centra globálních studií AV ČR a UK a emeritní prof. Joel Kovel

typů genderových vztahů a politik rovných příležitostí. Ve svém příspěvku analyzují a v kontextu zemí SaVE a EU interpretují podíly výdělečně činných a nezaměstnaných mužů a žen, platové rozdíly, dále podmínky péče o děti (konstrukci mateřských, rodičovských „dovolených“, a to i pro muže a počty míst v zařízeních péče o děti) a podmínky na pracovním trhu – čas mužů a žen strávených prací, využívání částečných úvazků, dále podíly žen a mužů pod úrovní chudoby a také analyzují podíl žen na moci (ženy v rozhodujících pozicích). V závěru vyjadřují názor, že v rámci zemí SaVE existují opět značné rozdíly v různých indikátorech, kde se asi nejvíce vymyká Slovinsko jako země nejpříznivěji nakloněná rovným příležitostem žen a mužů. Podobností je však několik (oproti původním zemím EU): země SaVE leží pod průměrem životního standardu zemí EU15, kvůli kontinuitě vysoké zaměstnanosti žen, dvoupříjmového modelu a kolektivní organizace péče o děti a zdraví z dob státního socialismu vycházejí země SaVE často v těchto ukazatelích lépe než např. Malta či Irsko. Některé nedávno přistouplí země EU vykazují vznik *dvoupříjmového/dvoupečujícího modelu*, v rámci něhož rodiny nacházejí způsoby ve vyrovnání ztráty státní podpory v oblasti rodičovství a péče, nedochází tak k vytváření či návratu modelu muže živitele (s. 156).

Druhý text této sekce od Piotra Michońe je srovnáním rodinných a pracovních politik Polska a pobaltských zemí. Vychází ze srovnání historických podmínek Polska a Litvy, Lotyšska s Estonskem představuje P. Michoń svou analýzu dat World Value Survey, především tedy postojů obyvatel/ek těchto zemí k otázkám zaměstnanosti žen, preferencím žen (rodina versus práce) a náhledu na zaměstnané matky. V druhé části svého textu pak srovnává rodinné politiky 90. let 20. století (mateřská/rodičovská a dostupnost zařízení pro péči o děti) a jejich vliv na současné genderové vztahy (zaměstnanost žen, rodičovství, zaměstnanost v rámci párů). V závěrech uvádí některé podobnosti v politikách jednotlivých států: chybějící či slabé motivace pro péči otců, omezené či omezované možnosti péče o děti v předškolních zařízeních

a další sociální služby. Poslední dva body působí demotivačně především na matky s nízkými příjmy, které potom zůstávají déle na rodičovské „dovolené“. Rozdíly jsou však významnější v oblasti návratu péče o děti do rodiny, kde v Litvě a Estonsku je tato tendence silnější než v Polsku a Lotyšsku. Rozdíly jsou i v míře nezaměstnanosti (nejvyšší v Polsku), která často vede k nutnosti žen participovat na tzv. černém trhu práce (s. 188).

Případovou studii o vlivu sociální a rodinné politiky v Bulharsku na participaci žen na neformálním pracovním trhu představuje Ana Luleva. Ta hovoří mimo jiné o *silném návratu mužského jednopříjmového modelu po roce 1989* a prohlubování genderových nerovností především kvůli nutnosti participace žen na šedé ekonomice, která vede k sociální nejistotě, nezabezpečení žen a jejich sociálnímu vyloučení (s. 254–246).

Dalším textem v této části je analýza od Christine Klenner a Hany Haškové, které srovnávají výchozí situace a vývoj mateřství, zaměstnanosti matek a varianty dvoupříjmových rodin dvou zemí na západní hranici bývalého východního bloku, a to východního Německa (NDR) a Československa (resp. České republiky). Tyto země poskytl možnost srovnání z hlediska své hospodářské, sociopolitické i geografické blízkosti. Ačkoliv si byly tyto země ještě na konci 80. let 20. století v mnohém blízké (např. relativně vysokou participací žen na trhu práce, relativně vysokou plodností, ekonomickým tlakem na dva příjmy v rodině, relativně vysokou dostupností zařízení péče o předškolní děti apod.), autorky na empirických datech dokládají, že se v socialistickém Československu a východním Německu od konce 60. let vyvinuly dva odlišné modely dvou živitelů. Obě země měly až do 60. let 20. století obdobnou politiku péče. S jejich koncem ale došlo k rozdílnému vývoji, např. v NDR vznikl trend rychlejších návratů žen z mateřské/rodičovské, zatímco v Československu vlivem státní politiky došlo k prodlužování doby péče o děti (tři roky), která se v období transformace zásahem státu prohlubuje ještě více. V ČR tak dochází k *refamilializaci* rodinné politiky a praxe, zatímco východní Německo adaptující normy západního systému

z New Yorku, přičemž dva posledně zmiňovaní prezentovali na konferenci ještě další své příspěvky volně provázané s tématem sociálního fóra: první z nich přednesl příspěvek o boji za sociální a ekonomická lidská práva v sekci orientované na téma „Lidská práva jako globální legalita“ a druhý z nich představil přednášku na téma dynamiky porušování lidských práv v poslední válce v Gaze.

Lidská práva v souvislosti s postavením žen v odlišných kulturních kontextech byla předmětem jedné zvláštní sekce, nicméně genderová perspektiva zaznívala ve vícero sekcích. Tématem byla viktimizace žen, které se staly obětí násilí na hranicích Mexika a USA v exportních zónách tzv. *maquiladoras*, obchod se ženami a nucená prostituce v USA, vývoj postavení žen v Indii či dynamika vztahu Západu a asijské tradice a její role v boji za vlastnická práva žen v Jižní Koreji. V panelu věnovaném Africe v souvislosti s globalizačními procesy byla rozebírána role neziskových organizací v kontrole obchodu s tzv. konfliktními diamanty, analýza diskursu kampaně prevence HIV v Jihoafrické republice, možnosti afrického umění jako strategie přežití a dědictví kolonialismu. Jody-Ann Jones se přitom zabývala paralelami koloniální historie a globalizace. Podle ní jsou oba tyto politicko-ekonomické systémy založeny na podobné logice odstranění tržních omezení, odčerpávání přírodních zdrojů a využívání levné pracovní síly. Analýzy dopadů globálních procesů na lokální kontext v Africe pak zazněly i v přednáškách Stephana Erica Bronnera o konfliktu v Dárfúru a Farshada Araghiho o globální potravinové krizi.

Na tomto malém prostoru nelze samozřejmě pojednat o všech více než osmdesáti příspěvcích, které na konferenci odezněly. Připomenutím alespoň některých z nich si však, doufejme, lze učinit alespoň základní představu o charakteru a průběhu této inspirativní konference. Na závěr je možné ještě prozradit, že příští ročník konference Asociace globálních studií se bude konat na opačném konci USA než letos, konkrétně na University of Illinois v relativní blízkosti Chicaga, opět v první polovině května. V době globální ekonomické krize budou mít všichni zájemci o globální studia jistě o čem diskutovat.

prožívá transformaci zcela jinak a na zemské úrovni do určité míry protestuje proti původně familialistickému režimu západního Německa. Liší se také možnosti návratu žen do práce a klima v podnicích, které je pro české (československé) ženy nepříznivější. V NDR se dlouhodobým vývojem vytváří *kontinuální extenzivní dvoupříjmový model* (s. 221) a umožňuje ženám kontinuální participaci na pracovním trhu s pouze krátkými „mateřskými“ přestávkami, který se stal v průběhu transformace méně extenzivním spolu s rychlým růstem částečných úvazků, zatímco pro Česko autorky definují *přerušovaný extenzivní dvoupříjmový model*, který zakonzervoval i v době státního socialismu reprodukci zásadních genderových nerovností i přes dílčí úspěchy ve zrovnoprávnění mužů a žen na pracovním trhu.

V posledním příspěvku shrnuje Uta Klein výchozí podmínky a situaci rovných příležitostí v zemích SaVE, které pak konfrontuje s politikou rovných šancí Evropské unie. Proti chůdné tendence a rozdíly mezi zeměmi SaVE vytvářejí specifické požadavky na politiky ze strany EU. V zemích SaVE je patrná tendence k refamilialismu, ústupu žen z veřejné sféry a k vyjadřování genderově tradičních postojů veřejnosti, a to i přes jistou podporu politiky rovných šancí v jednotlivých zemích. Ta musí být proto podle U. Klein posílena a doprovázena mechanismy vytváření pozic ombudsmanů(ek) či pracovníků/pracovnic rovných příležitostí na ministerstvech a různých úrovních (nejen) státní správy, aby byla umožněna realizace strategií gender mainstreamingu.

Pro texty v následující, třetí části je centrální otázka: jaké účinky na genderové nerovnosti (a jejich kontinuitu) má/měla tvorba sociálních politik v době transformace v oblastech penzí, zdravotní péče, politiky zaměstnanosti a boje s chudobou (s. 15). První příspěvek Kathariny Müller je jakýmsi úvodem a vzhledem do této oblasti, v němž na příkladu penzijních reforem – jednom z nejnáročnějších transformačních procesů – autorka popisuje a srovnává vývoj jednotlivých zemí od univerzalistické přerozdělovací ekonomiky k diferencovanému, na výdělek vázanému systému.

Problémy, které se u zemí SaVE objevují, jsou především stárnutí populace a rostoucí podíl práce mimo formální ekonomiku. Často nedotažené penzijní reformy vykazují také značnou genderovou nerovnost, kde jsou ženy za péči o děti a demografické imperativy (např. žijí déle) znevýhodňovány, a tím vystaveny pozdější chudobě ve stáří. Joanna Ratajczak-Tucholka v následující kapitole popisuje proces penzijní reformy v Polsku a její vliv na genderové vztahy.

Dalším nástrojem sociální politiky – zdravotními reformami – se zabývá ve svém textu Björn Hacker. Ten především na datech WHO srovnává jednotlivé země SaVE mezi sebou a s průměrem EU. Jedním z kritérií srovnání je konstrukce financování zdravotního systému, včetně aspektu poplatků, podílu zdravotních výdajů na HDP v jednotlivých zemích, dále zapracovává kapacity zdravotnictví a nahlíží na některé genderové aspekty zdravotních systémů SaVE zemí. Ty pak v závěru hodnotí jako *na půli cesty mezi univerzalismem a individualizací* – ekonomická nákladnost zdravotních systémů vyžaduje zavedení tzv. bismarckovských systémů zdravotního pojištění, naproti tomu ale přetrvává požadavek udržení plošného krytí zdravotních výloh garantovaných státem (často doprovázeného jistou mírou korupce). B. Hacker také uvádí požadavek zavedení jednotné měny jako nástroje s potenciálem odlehčení systému (s. 330–332).

Předposlední příspěvek trojice autorek Aleny Křížkové, Beaty Nagy a Aleksandry Kanjuo Mrčely je srovnáním politik zaměstnanosti a hospodářských reforem (v období 2000–2005, před vstupem do EU) ve třech zemích: Česku, Maďarsku a Slovinsku. V úvodu své kapitoly autorky srovnávají podle genderových charakteristik základní data z oblasti ne/zaměstnanosti žen, platové rozdíly, také shrnují hodnoty, které se pojí s genderovými normami, zde například uvádějí rozdíl mezi Slovinskem, kde ženy přerušují práci kvůli mateřství zpravidla na jeden rok, v Česku a Maďarsku shodně déle, až tři roky. V druhé části svého textu popisují vývoj pracovní legislativy, sociální politiky a politiky zaměstnanosti, a především jejich vliv na procesy zrovnoprávnění mužů

ZPRÁVA SOCIAL WATCH 2008. ODPOVĚĎ ZNÍ: LIDSKÁ PRÁVA / Ondřej Štěch

V roce 2009 vyšla poprvé v českém jazyce výroční zpráva aliance Social Watch (SW), která se věnuje problematice naplňování elementárních sociálních práv ve světě. Ve dnech 14. 3. a 1. 4. se konaly její prezentace, z nichž první pořádala Ekumenická akademie a druhou Centrum globálních studií spolu s českou koalici Social Watch, do níž patří také oddělení Gender a sociologie Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.

Těžištěm první prezentace byl výklad dvou indexů, na kterých se projekt SW zakládá, a to v podání Tomáše Tožičky a Karolíny Silné. Těmi jsou jednak index „základních schopností“ (basic capabilities index) a jednak index genderové rovnosti (gender equity index). Smyslem prvního je sledovat dostupnost základních předpokladů pro plnohodnotný život ve společnosti a pro jistou občanskou gramotnost. Vypočten je podle podílu asistovaných porodů, počtu dětí, které se dožijí pěti let věku a které absolvují alespoň pět tříd školy. Index genderové rovnosti se zaměřuje na oblast ekonomické aktivity žen, jejich dosažené vzdělání ve srovnání s muži a dále na podíl na moci. Ukazuje se, že i v bohatých zemích, které jsou bez vážných problémů v prvním indexu, přetrvávají často velké nerovnosti mezi pohlavími.

Na druhé prezentaci byl hostem Roberto Bissio z Uruguaye, redaktor mezinárodního vydání zprávy SW. Připomněl základní principy tohoto hnutí – sledovat naplňování sociálních práv a připomínat vládám jednotlivých zemí jejich závazky v oblasti sociální spravedlnosti. Kvůli studené válce došlo k ideologicky zdůvodněnému oddělování sociálních a politických práv a k jisté diskreditaci těch prvních, které přetrvává do značné míry dodnes. V situaci rozmáhající se ekonomické krize, která má v chudých

a žen ve všech třech zemích. Ač před změnou režimu byla typická vysoká participace žen na pracovním trhu, udržely se v těchto zemích významné genderové nerovnosti (např. horizontální segregace pracovních oborů, nepoměr podílu žen a mužů na péči o domácnost a děti), které politická rozhodnutí během transformace spíše ještě posílila, než aby je oslabil. Autorky v závěru doufají v pozitivní vliv členství v EU na politiky rovných příležitostí na trhu práce. Tuto vizi snad může potvrdit případ Slovinska jako státu SaVE s největším pokrokem v této oblasti (s. 367–368).

Závěrečný text Silke Steinhilber je výhledem do budoucnosti genderových vztahů v kontextu politiky boje s chudobou, což je oblast, které se země SaVE dříve vzhledem k historii státního socialismu vůbec nevěnovaly, a proto v současné době žádná ze zemí nemá specifikované cíle a indikátory politiky boje s chudobou. Přesto je toto i v zemích SaVE aktuální problém mající významné genderové dimenze. Ženy, především na rodičovské či po ní, nebo samozivitelky jsou velice rizikovými skupinami. S. Steinhilber apeluje na důsledné zavedení systému gender mainstreamingu a posílení genderových kompetencí politiků a ekonomické i sociálně-politické podpory NGO v zemích SaVE.

Jak je na stručných popisech jednotlivých kapitol této publikace patrné, její obsah je značný a snaží se pokrýt velkou část problematiky sociálního státu a rovných příleži-

tí, včetně vzájemného srovnání zemí SaVE. Samozřejmě ale jde o první systematictější a takto rozsáhlý pokus, který má svá pozitiva i negativa. Negativem může být to, že se jednotlivé texty v předkládaných datech místy překrývají, často opakují poznatky (nezaměstnanost, počty míst v předškolních zařízeních...), které se objevují v dalších textech. Jako handicap by mohlo být považováno, že nebylo možné (ale asi to není při rozsáhlém mezinárodním srovnání v organizačních silách a dosud také ve výzkumných poznatcích) srovnat stejně do hloubky všechny země SaVE či alespoň velkou část těchto zemí ve všech aspektech – pracovních, sociálních politik a politik rovných šancí. Autorky si to již ve své úvodní kapitole uvědomují, chybí např. Slovensko či Rumunsko, Bulharsko bylo zahrnuto jen v samostatné kapitole bez mezinárodního srovnání. Přesto samostatné statě lze hodnotit jako kvalitně zpracované, zajímavé a vystavěné na relevantních datech. Kniha editorek Christiny Klenner a Simone Leiber je zajímavým a potřebným počinem, který vyrovnává – především pro západní/ho čtenáře/ku – deficit v poznání zemí SaVE ve specifikovaných oblastech a ukazuje diverzitu regionu i přes společnou zkušenost státního socialismu, která často bývá motivem nahlížení zemí coby homogenních. Podle dostupných informací se připravuje i anglická verze této knihy, což by samozřejmě přispělo k širší dostupnosti představovaných srovnávacích analýz.

O MOŽNOSTECH ZAJIŠTĚNÍ PÉČE O DÍTĚ NEJEN V ČR / LUCIE KOZLOVÁ KŘÍŽKOVÁ, A., DUDOVÁ, R., HAŠKOVÁ, H., MAŘÍKOVÁ, H., UHDE, Z. (EDS.). 2008. PRÁCE A PÉČE – PROMĚNY „RODIČOVSKÉ“ V ČESKÉ REPUBLICE A KONTEXT RODINNÉ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE. PRAHA: SLON, S. 163.

Kniha skupiny autorek a autorů *Práce a péče – Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie* nabízí odpovědi na řadu otázek, které jsou v současné době v české společnosti často kladeny. Těžištěm

publikace je přiblížit čtenářům a čtenářkám některá pochybení rodinné politiky péče v České republice ve srovnání s ostatními státy Evropské unie. Autorky a autoři analyzují genderové aspekty rodinné politiky, její návaznost

částech světa často drastickou podobu krize potravinové, je nový řád založený na sociální spravedlnosti nutnou součástí řešení problému rozvoje.

K tématu se rozvinula také diskuse, která se zaměřila především na celkové zhodnocení stavu České republiky a na vhodnost některých formulací a dále na některé problémy ohledně prezentace dat.

KONFERENCE COMMUNITY, WORK AND FAMILY 2009 / Alena Křížková

V pořadí již třetí mezinárodní konference Community, Work and Family, která se postupně stala prestižním fórem setkávání vědkyň a vědců v tematické oblasti sociologie zabývající se kombinací pracovního a rodinného života a různými pojetími sociálních komunit, se konala v polovině dubna v holandském Utrechtu. Tento ročník nesl název „Community, Work and Family in the 21st Century: Innovation and Sustainability“ (Komunita, práce a rodina ve 21. století: inovace a udržitelnost). Tato mezinárodní konference, která v letošním roce přilákala více než 200 účastníků z 25 zemí, je spojena se stejnojmenným recenzovaným časopisem Community, Work and Family, který od roku 1998 vydává nakladatelství Taylor & Francis.

Cílem konference je růst znalostí o klíčových tématech práce a rodiny a výměna názorů na mezinárodní úrovni. Proto je formát konference zaměřen na malé panely, kde je kladen důraz na čas pro diskusi každého příspěvku. Kromě více než 30 tematicky zaměřených panelů, které se zabývaly jednotlivými aspekty tří konceptů obsažených v názvu konference a různými úrovněmi analýzy (individuální, rodinná, skupinová, firemní, politická), přednesly na konferenci vyžádané přednášky tři významné socioložky: Phyllis Moen, Margaret O'Brien and Lotte Bailyn.